

REISEBREV - NIL stipend 2017 av Else Abrahamsen

Denne sommeren har jeg besøkt to prosjekter, som inspirerer meg og mitt profesjonelle virke i veldig stor grad. To reiser jeg har gledet meg til lenge, men også gruget meg litt til på grunn av "frykten" for sterke inntrykk og overveldende følelser. De to prosjektene tilnærmer seg samfunnsansvar gjennom arkitektur og design på noe ulikt vis, men de har mange likheter. Kjernen er at de handler om inkludering og utdanning av flyktninger med design som hovedverktøy.

De utvalgte prosjektene hadde allerede vekket nysgjerrigheten min gjennom det den digitale verdenen tillater oss å oppleve via bilder og beskrivende tekster - men jeg var spent på hvordan det faktisk ble å se prosjektene med egne øyne, oppleve egne inntrykk og kanskje få svar på de etterlengtede spørsmålene mine. Min følgesvenn på reisene var min samboer, med et nyinnkjøpt filmkamera og nyfrelst interesse for film.

** Det å dokumentere besøkende gjennom film som medie, var en idé som dukket opp da jeg lurte på hvordan man best kunne "fange" alle inntrykkene og stemningene, samt videreformidle det til folk her hjemme. Dette lille innfallet utviklet seg raskt til en mer omfattende idé, og ambisjonen er nå å lage en kort dokumentar om besøkene - og de fremtidige studiereisene av samme karakter, som vi allerede er i gang med å planlegge.*

Schlesische 27

Storbyen Berlin var første stopp. Med til Berlin var også min kollega i MakersHub, Jack Hughes. Vi hadde fått muligheten til å delta på arkitektur festivalen *MakeCity*, og utnyttet oss av situasjonen til å slå to fluer i en smekk. Vi tilbrakte nesten en hel uke i Berlin. Mye av tiden tilbrakte vi hos *Schlesische 27 (S27)*, prosjektet jeg dro dit for å besøke. Ordet 'prosjekt' er kanskje ikke den riktige betegnelsen, da S27 er en kunst institusjon som ble stiftet allerede i 1978, og som i dag driver mange ulike programmer og prosjekter. De omtaler seg selv som en "kunst og utdannings laboratorium for unge mennesker som ønsker å forandre verden", med det originale målet om å skape en undervisningsinstitusjon for interkulturell læring og handling.

Mitt opprinnelige ønske for å besøke S27, var å hente inspirasjon og lærdom til et pågående prosjekt vi har i MakersHub. Men selv etter å ha tilbragt flere dager hos dem, er det vanskelig å få den fullstendige oversikten over alt de gjør. Derimot er inntrykket etter besøket er at vi helt klart har lært masse en ikke kan lære uten å besøke og snakke med de.

Hovedsakelig har de nå to programmer som foregår gjennom et helt år, *Bildungsmanufaktur* og *ARRIVO*. Så har de andre prosjekter som gjennomføres i en bestemt tidsperiode, både

Min samboer og meg

Lokasjon 1: hovedbygningen til Schlesische 27

Lokasjon 2: Coop Campus / Die Gärtnerei

engangstilfeller men også repetitivt. De fleste prosjektene er finansiert fra ulike kilder, som regel søkte midler. I forkant av reisen så jeg på S27 som et interessant forbilde og ønsket lære mer om hvordan de drifter sine ulike initiativer og prosjekter. S27 representerer et initiativ jeg mener mangler i Norge - en arena der man anvender design og arkitektur som virkemiddel for å skape økt inkludering, mestring og utdanning/ arbeidstrening av folk som befinner seg litt på siden av stor samfunnet.

For fire-fem år siden valgte S27 å gjøre en radikal vending i takt med samfunnets forandringer. I dag er nemlig de fleste av deres deltagere mennesker med migrasjons bakgrunn. S27 har arbeidet målrettet og aktivt for å involvere denne målgruppen i deres prosjekter, fordi de så et behov i samfunnet og ønsket å respondere. S27 har to lokasjoner - hovedhuset ved *Schlesische Strasse 27* (derav navnet) og den eksperimentelle "hagen" ved navnet *Coop Campus/Die Gärtnerei*. Vi tilbrakte mesteparten av tiden ved sistnevnte, da i det tidsrommet vi var der ble arrangert *Summer School*. Vi fikk også en omvisning i hovedhuset, som nå var under renovering på grunn av en stor vannlekkasje tidligere på året og derav ingen aktivitet i huset for øyeblikket.

På forhånd hadde vi hatt kontakt med litt ulike mennesker fra S27 for å organisere besøket vårt. Når vi kom dit, ble vi blant annet ønsket varmt velkommen av Stephan Neidert, prosjekt lederen for *Coop Campus*. Vi hadde lagt vekt på at vi ønsket å ha et veldig uformelt besøk, der vi var "fluen på veggen", ha små samtaler med ulike folk der det passet seg, observere og ikke være i veien. Det var ikke planlagt en streng agenda ei heller formelle intervjuer. Vi ønsket å dra dit med et åpent sinn og se hva besøket ga oss.

Stephan viste oss først rundt i *Die Schule* - bygningen som er blitt restaurert av S27 noen år tidligere, og som i dag huser et klasserom, et kjøkken, et kontor og et verksted. Bygningen er avlang og smal med en liten for-hage ut mot den travle gaten Hermannstrasse. Huset var tidligere en steinhugger's verksted i tilknytning til den nærliggende kirken, som har gjort det mulig for *Coop Campus* å slå rot og utvikle seg på tomten - som er en gammel kirkegård. Det er et sted lignende dette vi i MakersHub drømmer om å skape i Oslo.

Førsteintrykket var 'et herlig kaos', og det inntrykket forble også og er en del av deres sjarm. Det som tilsynelatende virket som uorganisert, er med på å skape en avslappende og behagelig atmosfære. Masse mennesker rundt omkring av ulike nasjoner. De fleste snakker tysk. Folk er nysgjerrige på oss, men det går mest i store smil og håndgestikulering, da vi ikke deler noe felles språk. Noen ordner på kjøkkenet, noen henger i hagen, noen er i verkstedet. Vi ankommer på et tidspunkt som er litt i mellom aktiviteter. På formiddagen har deltagerne tysk undervisning, og ettermiddagene består av å være aktiv i en av verkstedene med ulike aktiviteter, der de veiledes av S27 mange utradisjonelle lærere. Deltagerne har selv stor frihet og mange valgmuligheter for hva de ønsker å

Bilder fra Coop Campus / Die Gärtnerei

gjøre og lære. *Summer School* er et tilbud til dem mellom 17 og 26 år, som tilbringer sommeren sin i byen uten å ha mulighet til å delta på andre aktiviteter eller har jobb. Det er ingen påmeldingsplikt og er helt gratis.

I løpet av de dagene vi er der, har gruppen med deltagere presentasjoner av hva de har gjort så langt. Rundt omkring ser vi spor av tidligere prosjekter, som jeg har sett og lest om på nettet og i sosiale medier. *Coop Campus* er et prosjekt i konstant utvikling. Ett av de nyeste tilleggene er et stort veksthus, der de nå har bygget et mobilt kjøkken og et tilhørende vanninnsamlings-system. Ute i hagen graver de en liten dam, og resten av området er i full blomstring som snart kan høstes.

Under besøkte fokuserte jeg på å observere og innhente informasjon om hvordan programmet/S27 var strukturert. Det betydde at jeg snakket mest med de som var ledere - og ikke så mye med deltagerne. Dette var et bevisst valg. Men jeg små-snakket med noen av deltagerne her og der. Men det er enkelt å se på kroppsspråk at folkene som deltok trivdes veldig. Hvor enn man snudde seg, var det smil, glade ansikter og velkommende gestikuleringer. Det er tydelig at dette programmet er veldig viktig for de som deltar, og de som driver det.

Vera Fritsche, prosjekt koordinatør for *Bildungsmanufaktur*, viste oss en dag rundt i hovedhuset - som ligger et lite stykke unna *Coop Campus*. Hun har bakgrunn som sosialarbeider og fortalte oss om programmet og svarte tålmodig på alle våre spørsmål. Å forstå seg mer på programmet *Bildungsmanufaktur*, var veldig relevant og lærerikt for vårt pågående arbeid i *MakersHub*. *Bildungsmanufaktur* er som en ett-årig skole, basert på Bauhaus-modellen. Det innebærer at man i løpet av flere kurs, skal få eksperimentere med farge, form og materialitet - uten noe spesielt mål, med stort fokus på det praktiske ved å skape egne objekter.

Det er helt gratis å delta på *Bildungsmanufaktur*, men man melder seg på og da samtykker man til å møte til undervisningen fire-fem dager i uka. Tilbudet er lavterskel og lærerne er både kunstnere, designere, pedagoger og sosialarbeidere. Hvert år er det ca 60 mennesker som deltar, med en kjerne gruppe på ca 15 personer som alltid stiller. På formiddagene har de tysk undervisning, og på ettermiddagene er de i de ulike verkstedene tilgjengelig. For mange av deltagerne, er dette den eneste muligheten de har for å lære tysk - og de benytter samtidig muligheten til å holde seg aktiv å lære nye ferdigheter i verkstedene. Hvis noen av elevene viste ekstra pågangsmot og vilje, er programmet *ARRIVO* ett steg opp. *ARRIVO* er litt 'strengere' vedrørende oppmøte til undervisning, men samtidig så kvalifiserer programmet som en offisiell yrkesopplæring og elevene blir etterhvert plassert ut i praksisplasser, som ofte ender med et arbeidstilbud. I løpet av besøket hos S27, lærte vi også at prosjektet *CUCULA* (som vi opprinnelig ville besøke og lære mer om), var for øyeblikket lagt ned. Sebastian Däschle, som var initiativtageren

Produkt fra prosjektet CUCULA på Coop Campus

Ett av de midlertidige verkstedene i hovedhuset

I samtale med Vera Fritsche

til prosjektet, var nå en av lærerne på *Coop Campus*. Han fortalte oss ærlige og spennende historier om hvordan hele prosjektet egentlig hadde vært et 'spill for galleriet', et slags bevisst media stunt som egentlig aldri opererte slik de framstilte det. Før vi besøkte S27 trodde jeg også at alle som var involverte fra organisasjonens side var enten kunstnere, arkitekter eller designere. Men de antagelsene var feil. Flesteparten av de som arbeidet, og var frivillige, hadde bakgrunn fra ulikt sosialt arbeid.

Mens vi var i Berlin besøkte vi også prosjektet *Sharehaus Refugio* - som er et bofellesskap for mennesker med og uten migrasjons bakgrunn, samt at de driver en café og bygningen huser kontorer for flere organisasjoner og atelier for kunstnere. Stedet drives av Berliner Stadt Mission. Vi syntes det var et spennende konsept, spesielt med tanke på "mixen" av mennesker som bor og arbeider under samme tak. Vi hadde også planer om å besøke prosjektet *ROC21*, men det viste seg at de hadde blitt stengt ned - og det var ikke mulig å komme på besøk lenger. Teamet bak *ROC21* var nå også spredt rundt, og ingen hadde til til å møte oss for en prat.

www.schlesische27.de
www.refugio.berlin

Christoph Braun fra *Refugio* viste oss rundt.

Habibi.Works

Besøket til Hellas viste seg å være mye sterkere følelsesladet, som forventet. *Habibi.Works* er et *MakerSpace/FabLab* som ligger i nærheten av flyktningleiren Katsikas i Nord-Hellas. Der S27 har 40 års erfaring, er *Habibi.Works* nyoppstartet av unge ildsjeler og har akkurat feiret sin to-års dag. Etterhvert som vi tilbringer et par dager der, lærer jeg å kjenne *Habibi.Works*- og Mimi sin historie, hun som har arbeidet frivillig som daglig leder i to år og var med på å dra i gang prosjektet fra starten av. Deres økonomiske midler kommer kun fra private donasjoner, og driften går rundt på ca 10.000 euro i måneden.

Prosjektet startet som et engangs-initiativ da en gruppe tyskere bestemte seg for å dra til Hellas for å bidra under "flyktningkrisen" i 2015. Det første de gjorde var å lage og servere mat. Første gangen i Athen og andre turen i leiren Katsikas, hvorav det var en tilfeldighet at de endte opp der. Men gruppen forstod raskt at her ønsker de å bidra mer, og så behovet av å kunne tilby aktiviteter og utdanning til flyktningene som var strandet i leirene. Derfor bestemte de seg for å lage et lokalt *MakerSpace* nærme leiren. Én av stifterne hadde en lang bakgrunn med *MakerSpace*'s i Tyskland.

Første gang vi ankommer bygningen som huser *Habibi.Works*, er vi der litt før de åpner for dagen. Mimi viser oss rundt og forteller oss om stedet, før det i løpet av kort tid fylles opp med mennesker, som bor i flyktningleiren kun 5 minutters gange unna, og hun blir opptatt med andre oppgaver. Bygningen i seg selv er i dag iøyefallende sjarmerende med en fargerik fasade dekket med ulike kunstverk av forskjellige kunstnere. Men

Together with Mimi Hapig, the voluntarily daily manager

man ser at bygningens egentlige karakter er et forlatt varehus av noe slag. Men på tross av det, opplever jeg en magiske atmosfærene av å være der. Mye på grunn av de sjenerøse og varme folkene.

Bygningen har to etasjer og er totalt på ca 1250 kvadratmeter. I andre etasje bor de frivillige og i første etasje skjer alle aktivitetene. Planløsningen er originalt et stort åpent rom på ca 700 kvadratmeter, men er nå inndelt i noen ulike små rom og soner ved hjelp av enkle, provisoriske vegger og møblement. Her finnes det et kjøkken, et treverksted, et metallverksted, et silketrykk rom som er blitt omgjort til et kvinneverom (etter ønske fra flyktingene), systue, et bokbinder hjørne, 3D print- og laserskjærerlab, elektro lab, medialab, et åpent klasserom for ulike kreative utfoldelser, et lounge område med sofaer og et åpent areal foran kjøkkenet som transformeres til langbord (på gulvet) for lunsj hver dag. Etasjen er på bakkeplan og det er hovedsakelig en åpen planløsning mellom områdene, bortsett fra metall- og treverkstedet og kvinneverommet som er egne små rom. To små rom er også bygget til lager.

Ute på gårdsplassen er det blitt bygget en en 'dome', som i dag med det blotte øyet ser litt sliten ut. De er også akkurat ferdig med å bygge ferdig en liten 'hytte', som er et ferdig byggesett med gulv, vegger og tak. Dette er det nye biblioteket, som allerede er full av donerte bøker. Uteplassen preges av litt ulike elementer, mange spor av tidligere prosjekter. Bak huset har de en haug med donert trevirke-rammer, som opprinnelig skulle vært gulv til teltene i flykningsleiren (som nå er erstattet av containere). Materialene og 'hytta' ble gitt til dem av den tidligere driftsoperatøren til Katsikas da de forlot leiren.

De har åpent fem dager i uka, tirsdag til lørdag. På lørdager har de åpent for barn, der det ofte er 80-120 barn tilstede, men ellers så må du være over 16 år for å bruke fasilitetene. Som regel er det 2-12 frivillige fra alle verdens hjørner, men det varierer stort i løpet av året. De som bruker Habibi.Works mest er menneskene som bor i flykningsleiren Katsikas. Noen dager i uka kommer det også folk fra leirene i Filippiada og de som er bosatt i Ioannia med buss, fordi leirene er såpass langt unna at det er vanskelig å komme seg til Habibi.Works på egenhånd. Kollektiv transport er noe få flyktinger har råd med.

Det er en utrolig avslappet atmosfære når vi er der. Det virker som om folk kjenner hverandre godt og sterke bånd er blitt knyttet mellom flyktingene og de frivillige på kort tid. Flere av de frivillige har vært der i mange måneder, uten en konkret plan om sin egen framtid. Andre frivillige er der de tre minimums ukene man må være der for å være frivillig, og det er også andre samarbeidspartnere som anvender Habibi.Works til å kjøre egne aktiviteter. Da vi var der, var det en organisasjon som hadde engelsk undervisning og en annen som drev med et koding-prosjekt. Mimi forteller oss at de ofte samarbeider med andre organisasjoner og enkeltpersoner for å kunne tilby aktiviteter og utdanning til de som bruker stedet.

Det er hele tiden ting som foregår i det store rommet. Folk

virker veldig selvgående, og igjen opplever jeg det 'herlige kaoset' som også preget S27. Ting går av seg selv. I ett hjørne er kode-gruppa i gang på dataene. Rundt det store bordet i "klasserommet" har de engelskundervisning. Noen andre får assistanse av de frivillige til å for eksempel lære seg å flette armbånd, imens andre hjelper hverandre med å lappe hull i buksene eller sy nye gardiner til containeren sin i leiren. Laserskjæreren er veldig populær, og en frivillig bemanner maskinen hele dagen med en lang venteliste over å skjære biter til ting folk skal lage. På kjøkkenet er en større gruppe mennesker, både frivillige og flyktningene, i full gang med å lage lunsj til de 70-80 menneskene som kommer hver dag for måltidet. Det virker som om alle har gjort dette sammen tusen ganger før og alle er med å bidrar.

Før lunsj er metallverkstedet åpent, og flere er der for å fikse syklene sine. Rommet er ganske lite og mørkt, med masse verktøy, deler og metall her og der. Han frivillige som er ansvarlig unnskylder rotet, men han har rett og slett ikke tid til overs å rydde. Et symptom som varmer mitt hjerte. Det betyr at dette tiltaket her er det behov for, og det er godt brukt. Det er tydelig at dette lille rommet er veldig populært, og alltid i bruk når det er åpent. For sykler er det mest populære transportmiddelet, og her er det sykler, i mange varianter, overalt. Mange sykler er "in-the-making" der folk er kreative med ulike løsninger. En kar imponerer meg spesielt. Han holder på å sveise sin helt egen-designede "tricycle" til familien sin, sånn at de sammen kan komme seg rundt på tur. Andre fikser enklere ting som høyden på setet.

Jeg spør den ansvarlige frivillige litt beskjedent om sikkerhet og slike ting. Men igjen, det kommer i andre rekke. Jeg forstår dem så innmari godt. Slike ting som system og protokoller kommer helt nederst på prioriteringslista. Og jeg blir fortalt at de har enn så lenge ikke hatt noen uhell eller skader så lenge stedet har eksistert. Jeg ser at folk er forsiktige og har respekt for utstyret. Folk spør hverandre, spesielt de som virker komfortable med sveisingen, om hjelp.

Treverkstedet er oppe etter lunsj, fordi for øyeblikket har de ikke nok frivillige med kompetanse innen metall- og tre til å holde begge verkstedene åpent hele dagen. Mimi forteller meg at de ønsker seg flere med design- eller arkitektur kompetanse til å være frivillige, og hun bekrefter mine antagelser om at det er få med den kompetansen som engasjerer seg som frivillige. Mesteparten er det folk med bakgrunn fra ulikt sosialt arbeid. I treverkstedet bygges det for øyeblikket litt ulike ting. En hylle, et bord. Hovedsakelig ting de trenger til container-hjemmene sine for å skape seg en litt bedre hverdag.

Både metall- og treverkstedet er av meget enkle karakter. Men har akkurat det utstyret de trenger for å kunne tilby å lage/ fikse enkle ting. Materialene de har tilgang på er donerte. Jeg blir fortalt at mange kommer med spennende ideer om hva de vil lage, men de har rett og slett et så trangt budsjett at de ikke kan kjøpe inn andre materialer enn det som er helt standard og billigst.

Samtidig som vi er der, har de en utstilling om Habibi.Works i den nærliggende byen Ioannia. Utstillingen viser fotografier av flyktinger og deres historier rundt hvorfor Habibi.Works har vært så viktig for dem. Det vises frem hva de har skapt og hva de har lært. Selv bare av fotografiene, er det vanskelig å ta til seg inntrykkene uten å bli våt i øyekroken. Bildene og historiene er sterke. Tatt av frivillige eller flyktingene selv. Av å være på Habibi.Works glemmer man fort at dette er mennesker i en prekær og sårbar situasjon. De er så varme og engasjerte, selv om man ser en dyp tristhet i manges øyne. De fleste flyktingene her befinner seg i en limbo, der de ikke aner når de får svar på hva som er neste steg videre i livet. De sitter fast i Hellas. Mange vil videre, mens andre vil bli værende og få mulighet til å bli en del av det greske samfunnet. Men mens de bor i flyktningsleiren har de ingen mulighet til å arbeide eller utdanne seg, og det er minimal med oppfølging fra greske myndigheter. Enkelt sagt er de overlatt til seg selv til de en dag får beskjeden. Men det er her vi som kunstnere, designere og arkitekter har den unike muligheten til å være med å bidra å gjøre venteperioden litt bedre. Vi kan anvende våre kunnskaper og verktøy til å utdanne folk. (...)

Vårt besøk var alt for kort til at man lærer å kjenne noen, men mange var villige til å dele sine historier med oss og fortelle oss hvorfor et sted som dette er så viktig for dem i den situasjonen de befinner seg i. Habibi.Works er et sted der de kan tilegne seg nye ferdigheter og holde seg aktive, hvilket er veldig bra for den mentale helsen mange sliter med.

Noen hadde drømmer om å fortsette å bygge på de ferdighetene de startet å opparbeide seg der. Andre hadde lignende ferdigheter fra før av som nå tillot dem å opprettholde de, i mens andre var glad for at det rett og slett bare fantes et sted med hyggelige mennesker, gratis mat og at man kunne pussle med ulike ting for å holde seg opptatt og tenke på andre ting en sin lusne situasjon. Habibi.Works tilbyr en stor variasjon av aktiviteter og programmet er ofte variert. Selv om ikke aktivitetene virker så tilsynelatende organisert, er det en enorm innsats som legges inn av personer som har dedikert livet sitt til å få det til å gå rundt. Jeg forlater stedet med en stor klump i magen om at jeg har bare lyst til å gi slipp på alt ansvar hjemme og bare bli der, være med å bidra. For det er akkurat min - vår kompetanse - de etterspør.

Når vi er nødt til å dra, er det vanskelig å holde tårene tilbake fordi jeg er så rørt. Så rørt av hva disse fantastiske menneskene bak Habibi.Works har klart å skape med så få midler på så kort tid. Så rørt av hvordan flyktingene klarer å holde motivasjonen oppe på tross av deres situasjon og anvende seg av mulighetene i å lære seg noe nytt. Forhåpentligvis kan jeg komme tilbake en dag og tilbringe lengre tid der. Planene legges allerede.

soupsandsocks.eu/habibiworks

